

Seria C.

222161

No. 51.

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Seria C.

DIN LUMEA LARGĂ

SUB DIRECTIONA REDACȚIONALĂ A D-LUI PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU

BCU Central University Library Cluj

ȚARA VISURILOR IMPIETRITE

(EGIPTUL)

DE

MIRCEA HEROVANU

Seria C.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

No. 51.

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

* = 8 lei numărul; celelalte 5 lei

Seria A. „ȘTIINȚA PENTRU TOȚI“.

Nr.

1. Cum era omul primitiv de I. SIMIONESCU.*
2. Viața omului primitiv de I. SIMIONESCU.*
4. Albinele de T. A. BĂDĂRĂC.
8. Furnicile de T. A. BĂDĂRĂC
- 10-11. Pasteur de C. MOTAȘ.
13. Telefonია fără fir de TR. LALESCU.
14. Porumbelii mesageri de V. SA-DOVEANU.
15. Planeta Marte de ION PAȘA.
16. Bela Omer la Einstein de GENERAL SC. PANAITESCU.
17. Cum vedem de DR. I. GLĂVAN.
18. Razele X. de AL. OȘMAN.
19. Omul dela Cucuteni de I. SIMIONESCU.
20. Protozoarele de I. LEPSI.
21. Fulgerul și trăsnetul de C. G. BRĂDEȘTEANU
22. Nebuloasele gazoase de M. B. HEROVANU.
23. Bacteriile folositoare de I. POPU-CĂMPEANU.
24. Scrisorile cereștili (Meteorite) de I. SIMIONESCU.
25. Din istoricul electricității de STEL. C. IONESCU.
26. Mercur și Venus de C. NEGOIȚĂ.
27. Reumatism și arterioscleroza de DR. M. CĂLĂNESCU.
28. Oameni de inițiativă de APOSTOL D. CULEA.

Nr.

29. Henri Ford de ING. N. GANEA.
30. Husca de I. MĂREȘANU.
31. Ciuperclie de I. POPU-CĂMPEANU.
32. Cifrele de G. M. LĂĂRESCU.
33. Animale de demult de I. SIMIO- NESCU.
34. Lămurirea potopului de I. SIMIO- NESCU.
35. Din viața oamenilor întreprin- zători de APOSTOL D. CULEA.
36. Societatea națiunilor de ARTUR GOROVEI.
37. Ficatul și boalele lui de DR. M. CĂLĂNESCU.
38. Electrochimia și electroliza de N. N. BOTEZ.
39. Noțiuni de electricitate de ING. CAȘETI.
40. M. Berthelot de CĂPIT. M. ZAPĂ.
41. Izvoare actuale de energie de E. ȘEFERIN.
42. Goethe ca naturalist de PROF. I. SIMIONESCU.
43. Viața'n munți de I. SIMIONESCU
44. Principii de biologie de I. SIMIO- NESCU.
- 45-46. Fauna Mării Negre de BĂCESCU M. și CĂRĂUȘU S.*
47. Vitaminele de DR. N. GAVRILFESCU*
48. Petrolul de I. SIMIONESCU*
50. Școlarii și șoarecii de PROF. RADU VLĂDESCU.*

Seria B. „SFATURI PENTRU GOSPODARI“.

Nr.

1. Îngrijirea păsărilor de PROF. C. MOTAȘ.
2. Despre tovărășii de PREOT C. DRON
3. Despre scarlatină de DR. I. GHEORGHIU.
4. Livada din sămburi de G. GHEOR- GHIU.

Nr.

5. Morcovul și alte legume de P. ROZIADU.
8. Sifilisul de DR. E. GHEORGHIU.
10. Votul obștesc de A. GOROVEI.
11. Creșterea porcilor de C. OESCU.
14. Pelagra de prof. V. BABEȘ.
15. Alegerea semințelor de C. LACI- NIȘCU.

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE
DIN LUMEA LARGĂ

222161

1045 -7.

ȚARA VISURILOR IMPIETRITE
(EGIPTUL)

de

MIRCEA HEROVANU

Istoria poporului Egiptean a exercitat în totdeauna o atracție deosebită asupra spiritului uman. Acest lucru se datorește, poate, puternicului misticism care domină istoria, a zeseoni tristă, a Egiptului, a acelu Egipt pasionat și arzător, pentru care nu se putea găsi un decor mai potrivit decât pustiul ars de soare și devastat de secol.

În această cărțuție am căutat să redau într-o formă cât mai simplă și mai accesibilă, unele din problemele mai importante care formează obiectul egiptologiei.

Înainte încă de a intra în subiectul propriu zis, e necesar să fixăm câteva date cronologice pentru o mai bună așezare în timp, a evenimentelor și lucrurilor despre care va fi vorba.

Menes și prima dinastie . . . către 3315 a. H.

Vechiul imperiu memfit.

- A IV-a dinastie (cuprinzând pe faraonii Cheops, Chefren, Micerinus; către această epocă s'au construit piramidele dela Ghizeh) . . . Între 2840 și 2680 a. H.
- A V-a și VI-a dinastie (către această epocă s'au construit piramidele dela Saqqarah) Între 2680 și 2440 a. H.

Imperiul teban mediu.

A XII-a dinastie (cuprinzând
faraoni ca Amenemat și
Senursit) între 2000 și 1788 a. H.

Imperiul teban nou.

A XVII-a dinastie (cuprinzând
faraoni ca Amenofis și
Tutmes) între 1580 și 1320 a. H.

A XIX-a dinastie (cuprinzând
faraoni ca Seti și Ramses) între 1320 și 1200 a. H.
Cucerirea etiopiană către 715 a. H.

Restaurarea saită.

către 630 a. H.

Minunata știință a Egiptenilor.

Nici odată omenirea n'a urmat în mod constant și continu calea ascendentă a evoluției sale; veșnic ea s'a abătut din drumul ei. În istorie toate aceste abateri corespund mai ales epocilor de desordine și decadentă. Distrugătoare ca și uraganele, adeseori tulburările aceste au șters ceea ce reușise cu multă trudă, să înalțe, o civilizație. Poate că așa este în firea lucrurilor și poate că sortit a fost ca toate civilizațiile mai noi să se ridice pe ruina celor mai vechi.

Dar peste nici una din civilizațiile trecute, timpul n'a reușit mai bine să aștearnă uitarea, ca peste civilizațiile vechiului Egipt.

Din puținul rămas, înfruntând vicisitudinile vremilor, doar marile piramide, din întinsul pustiu, au rămas semețe mărturii ale unui trecut glorios.

Singurele surse de cercetare pe care le întrebuințează egiptologia, le oferă studiul amănunțit al mormintelor faraonilor. Și, spre fericirea exploratorilor, datele culese pe această cale sunt nespuse de variate și de bogate. Iată de ce:

Egiptenii credeau în nemurirea sufletului, „scân-teea divină“, căci pentru ei cea ce moare și se poate

distruge e numai corpul fizic. Sufletul se întoarce uneori către lumea părăsită, dar cu singura condiție de a'și putea regăsi corpul. De aci necesitatea de a conserva corpul omenesc pentru un timp cât mai îndelungat; de aci dar, obiectul și arta mumificării. Totuși mumificarea singură nu putea constitui o precauție suficientă, căci mumii trebuiau și păzite.

Din această cauză, Egiptenii le-au ascuns în morminte săpate în stânci și bine apărate. Iar pentru ca sufletul să nu se simtă prea singur, prea izolat de lumea în care trăise odinioară, atunci când își vizita corpul, vechii Egipteni aveau grijă ca mormintele, astfel construite, să devie mici palate subterane, în care să se găsească tot ceea ce ar fi putut aminti viața pământească: picturi murale și inscripții hieroglifice înfățișând și descriind actele importante din viața defunctului, figurine din bronz și alabastru, merinde, mobilierul defunctului, armele, până și carele de război întrebuițate de el.

Mormintele vechilor Egipteni închid deci în ele date și probe prețioase despre gradul de civilizație, despre moravurile și condițiile de viață ale epocii.

În ceia ce privește însă cunoștințele lor despre natură și tehnica, grație căreia au realizat atâtea lucruri minunate, Egiptenii au păstrat cea mai mare discrețiune. Nici o inscripție, nici un papirus—afară de mici excepții—care să dea vreo vagă idee despre cunoștințele timpului. Și totuși urmele materiale ale civilizației lor atestă cunoștințe surprinzător de înaintate. E de ajuns să amintim chimia empirică, grație căreia s'a ajuns la procedeul și arta mumificării, și mai cu seamă construcția piramidelor din blocuri de câte 500.000 de kilograme fiecare, atât de bine lucrate, încât între două blocuri suprapuse nici lama cuțitului nu poate pătrunde. Aceste lucruri presupun o bază solidă de cunoștințe științifice și de pregătire tehnică

De altfel nici până azi nu se știe precis grație căror substanțe au izbutit Egiptenii să conserve corpul omenesc așa de bine și pentru un timp atât de îndelungat. Ceeace se cunoaște, prin săpăturile făcute de învățați în deșertul egiptean, este doar importanța pe care acest popor mistic o acorda mumificării la de exemplu ce spune un învățat despre imensa necropolă care, altă dată, străjuia în marginile Tebei :

„In centrul necropolei se găsește laboratorul sacru. Acolo se administrează mortului preparatele care îl vor conserva împotriva acțiunii distrugătoare a timpului. In acest imens edificiu, compus dintr'un lung șir de săli, îmbălsămătorii lucrează sub privegherea preoților. Cadavrele sunt întinse pe mese de marmoră verde, iar anatoomiști abili, cu cârlițe lungi și ascuțite, scot creeri prin fosele nazale. In alie săli chimiștii topesc substanțe chimice în căldăi mari de cupru; mai departe sculptorii fasonază sicriile și sapă sarcofagiile în granit roz“...

E clar că în astfel de instituții, unde sufe de oameni lucrau la îmbălsămarea trupului omenesc, se făceau—aproape fără voe—studii de anatomie. Iar preoții, care erau conducătorii efectivi ai acestor cercetări și care practicau și medicina empirică, vor fi ajuns, desigur, la concluzii importante asupra acțiunii medicamentelor cunoscute pe atunci, în organismul uman.

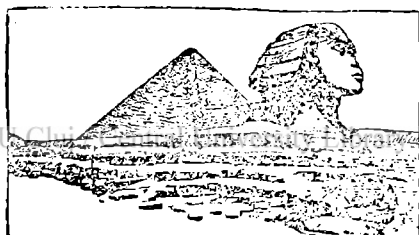
Așa se explică de bună seamă cum medicina ajunsese la un grad apreciabil de dezvoltare. Herodot spune undeva : „Medicina este atât de inteligent profesată în Egipt, încât un medic nu se ocupă decât de o singură speță de boală.“

Atotis, cel de al doilea faraon al primei dinastii, deci cu mai bine de 5000 de ani în urma noastră, a scris șare tratate de medicină, dintre care unul cuprinzând studii anatomice. Dar din aceste lucrări nu s'a conservat nimic, în schimb s'a conservat un alt document, cunoscut sub numele de *Papyrus*

Ebers, care este socotit ca cel mai complet tratat de medicină egipteană, cunoscut de noi.

Este fără îndoială însă că, dacă pe de o parte, religia care impunea mumificarea, a condus prin aceasta la cercetarea științifică a corpului uman, în schimb, pe de altă parte, a introdus în practica medicală supranaturalul și odată cu el, procedeele magiei și ale vrăjitoriei. Lucrul reese clar din chiar precuvântarea unei cărți de medicină apărută sub Ramses al III-lea :

„Am absolvit școala de medicină din Heliopolis, unde bătrânii Marelui Templu mi-au indicat remediile lor. Am absolvit școala ginecologică din Sais, unde Mamele Divine m'au învățat secretele lor.

Sfinxul și piramidele dela Ghizeh

Posed incantații compuse de Osiris în persoană, iar călăuza mea a fost zeul Toth, inventatorul vorbei și al scrisului, redactorul rețetelor infailibile, el, care singur știe să dea reputație magicienilor și medicilor ce urmează preceptele sale“.

Totuși, după cum am arătat mai înainte, noi nu cunoaștem decât prea puțin, dacă nu chiar aproape nimic, din medicina egipteană. Și cu toate acestea, acele câteva indicații de mai înainte, ca și cuvintele de laudă ale scriitorilor greci și romani, ne fac să întrezărim cam până unde se întindeau cunoștințele medicale ale Egiptenilor și care desigur, erau mai vaste și mai aproape de realitate, decât la celelalte popoare antice.

Dar ceea ce cu drept cuvânt a uimit pe învățați, sunt descoperirile făcute cu privire la piramide, acele imense construcții, ridicate de mai bine de 4500 de ani, sub imperiul dinastiei a IV-a.

Cea mai mare dintre ele, ridicată de Cheops, are o bază de aproape 5 hectare și o înălțime de 150 de metri. Blocurile care au servit la construcție variază între 170 și 200 metri cubi fiecare.

În afară de greutatea tehnică întâmpinată în construcția acestor uriașe monumente, pe care numai cunoștințele, pregătirea și tenacitatea preoților egipteni le-au învins, piramidele închid în ele unele învățăminte și date de știință care cu drept cuvânt uimesc prin preciziunea și exactitatea lor.

Dar mai întâi ce sunt piramidele?

În primul rând ele sunt monumente funerare pentru că sub ele se ascund morminte de faraoni. În al doilea rând, sunt monumente științifice unice în felul lor și iată de ce:

Cu ocazia unei triumphiului făcută de expediția lui Napoleon, s'a constatat că piramida lui Cheops e astfel construită încât diagonalele bazei închid în prelungirea lor exact delta Nilului. Cu alte cuvinte, dacă acest lucru nu se datorește întâmplării, ceea ce e puțin probabil, atunci acum 4500 de ani în urmă, cunoștințele topografice aveau aproape precizia celor de astăzi.

Tot atunci s'a constatat că laturele bazei aceleiași piramide sunt orientate, foarte bine, după cele patru puncte cardinale. Ori, această orientare, se știe, n'a putut avea loc decât prin determinarea exactă a poziției polului ceresc. S'a socotit că în această determinare, Egiptenii săvârșeau o eroare cu mult mai mică decât aceia făcută de astronomi acum trei secole în urmă.

S'a mai observat că dacă se împarte perimetrul bazei prin dublul înălțimei, se găsește 3,1416 valoarea unei cantități cunoscute în geometrie, π ,

adică valoarea raportului dintre lungimea circumferinței și diametru.

„Unitatea sacră“ de măsură a preoților egipteni era de 0.635660 m. Dacă această valoare se înmulțește cu 10 milioane, se obține lungimea razei polare a pământului, valoare astăzi admisă ca exactă.

Dacă înmulțim acum valoarea găsită mai sus, 3.1416, cu lungimea anticamerii din marea piramidă, se găsește 365.242 valoare care exprimă lungimea anului în zile și fracțiuni zecimale de zi, valoare pe care n'au cunoscut-o cu atâta precizie nici grecii nici romanii.

O altă coincidență-dacă se poate numi astfel-este următoarea: Greutatea piramidei față de cea a pământului, stă în raportul simplu de 1 urmat de 14 zero, adică:

$$\frac{\text{greutatea piramidei}}{\text{greutatea pământului}} = \frac{1}{100.000.000.000.000}$$

Dar toate acestea nu sunt decât câteva exemple din revelațiile științifice ale piramelor. Desigur că nu poate fi vorba numai de simple coincidențe și ceea ce uimește pe toți e secretul prin care preoții egipteni au putut să ajungă la rezultate aproape tot atât de exacte ca și acele la care a ajuns știința astăzi.

Ce cunoșteau ei din tainele vieții și legile naturii? Până unde se întindeau cunoștințele și priciperea în domenii de atâtea ori explorate fără succes de generațiile viitoare? În ce constă, cu alte cuvinte, minunata știință grație căreia au izbutit să realizeze lucruri atât de minunate ca acele care ne-au rămas?

Secretul sfinxului...

Osiris și Isis.

Religia egipteană, ca și mai toate celelalte religii și credințe, se întemeiază pe lupta dintre Bine și Rău. Binele este personificat în *Osiris*, iar Răul

în *Seth*. Toate legendele egiptene pun în evidență noțiunea de bine în contrast cu răul: „Binele se afirmă numai pentru că Răul l-a pus în situația unei lupte reciproce“. Și lupta dintre Osiris și Seth se recunoaște în întreaga istorie a Egiptului, începând din epoca dinastiilor divine din Egiptul legendar.

În timpuri imemoriabile, divinitățile egiptene trăiseră pe pământ, — aceasta e epoca dinastiilor divine — iar zeii o numeroasă familie, în care aproape fiecare membru reprezenta câte una din diversele concepțiuni morale omenești.

Osiris și Isis

Omul a fost creat de demiurgul *Ptah* (devenit mai târziu, la greci, Hephaistos). Lui *Ptah* i-a urmat *Ra* (sau *Amon*, soarele) „a cărui musculatură era făcută din aur și ale cărui oase erau făcute din argint“. Era bătrân de tot și asupritor. Oamenii, nemulțumiți, se răsvrătiră în contra lui și atunci *Ra* trimise pe zeita cu cap de leu, *Secket*, să le potolească furia. Iar aceasta, sfâșie cea mai mare parte din oameni. Acest măcel, în religia creștină, corespunde potopului.

Desgustat de măcel și obosit, *Ra* părăsește tronul celor două Egipturi (Egiptul era împărțit în două regate) în favoarea fiului său *Queb*. După un timp îndelungat, *Osiris*, fiul lui *Queb* (pământul) și a lui *Nuit* (cerul), se suie pe tron și se căsătorește cu sora sa *Isis*. (Obiceiul acesta al căsătoriei între frați și surori se găsește nu numai la Egipteni, dar și la popoarele de rasă semită).

Osiris este prima divinitate care, din dragoste pentru oameni, a destăinuit acestora tainele și bogățiile naturii, învățându-i cum să se folosească de ele.

Nemulțumit de aceste lucruri, gelos de gloria și tronul lui Osiris fratele lui, anume *Seth* (la greci Tiphon), îi întinse o cursă și-l omorî, tăindu-i corpul în 14 bucăți pe care le răspândi în lume. Isis, soția și sora lui Osiris, adună cu multă trudă resturile trupului divin (o singură parte n'a fost găsită), reconstituindu-l. După multe eforturi, Isis și Anubis, servindu-se de învățămintele div.ne, inventară arta îmbălsămării și riturile magice funerare, cu ajutorul cărora putură în fine, să redea viața veșnică trupului neînsuflețit a lui Osiris.

Dar cu aceasta nici justiția divină și nici cea umană nu erau satisfăcute. Osiris trebuia răzbuțat și răzbuțarea aceasta se împlini atunci când *Horus*, fiul lui Osiris, reuși să învingă și să gonească pe Seth.

Legenda lui Osiris arată dar că mumificarea nu este numai un procedeu pentru conservarea corpului ci, împreună cu riturile magice funerare, ea simbolizează renașterea zeului.

„Misterul lui Osiris“ se repeta la toate serbările mari. El constituia o adevărată dramă, jucată în cea mai mare parte de preoți costumați după înfățișarea zeilor. Iată în ce constă :

Se făcea din pământ amestecat cu sămânță de grâu și substanțe aromate, o statuie reprezentând pe zeu. În timpul lucrului, marele preot aducea pe rând mulagiile celor 14 bucăți din trupul divin și așezându-le în pasta statuii, zicea: „Aduc lui Isis această părticică din mumia lui Osiris“. Statuia era apoi lăsată, un timp, la umbra sicomorilor, până ce grăul rodea, simbolizând astfel reînvierea zeului. Dar pentru că acest procedeu cerea timp îndelungat, se mai proceda și în felul următor: Se sacrificau animale cornute, — câte odată și oameni, prizonieri de război, Statuia lui Osiris era introdusă în pielea sângerândă a jertfei, iar preotul care înfățișa pe Horus, prin pase magnetice și atingând gura și ochii, transmitea statuii fluidul

vieții. În fine, către sfârșitul serbărilor, se făcea toaleta statuii în așa fel, încât ea lua înfățișarea unei ființe plină de viață. Odată reînviat pentru viața veșnică de dincolo de mormânt, Osiris putea conduce cu mai mult succes opera sa începută pe pământ.

Intocmai ca și patimile lui Isus, mitul lui Osiris are o semnificare simbolică: Reînvierea prin suferință a zeilor și a oamenilor, asigurarea unei vieți nouă, fericită și eternă.

În fine, sărbătoarea zeului era și sărbătoarea morților, căci cea mai mare parte din scenele dramei lui Osiris făceau parte din riturile funerare obișnuite.

Principala figură din mitologia egipteană este dar, după cum se vede, Osiris. Isis intra în planul al doilea și ocupa față de soțul ei, o poziție oarecum subordonată.

Către începutul erii creștine, după 3 secole de stăpânire greacă și ca o reacție împotriva creștinismului cuceritor, religia egipteană încearcă o renaștere.

Osiris învățase pe oameni să nu se teamă de moarte și le fusese un bun îndrumător. Divinizarea lui, era un drept bine meritat. Dar oare grație cui acest zeu datorește renașterea lui miraculoasă în eternitate? Desigur lui Isis și prin aceasta zeița nu e numai salvatoarea soțului ei, dar și cea mai mare binefăcătoare a omenirii.

Ori aci și în acest senz trebuiește căutată explicația acelei renașteri de care era vorba mai înainte și care nu făcea altceva decât să introneze un nou cult, în care principalul rol îl avea Isis.

Prin felul cum era întocmit, cu farmecul misterele sale și interpretarea lui filozofică, acest cult se întinse foarte repede, mai cu seamă dincolo de hotarele Egiptului. Aceasta a fost cu atât mai lesne cu cât imagina zeiței devenise foarte populară. Pe vremea aceia, la Atena și la Roma, obiectele sosite

din Egipt erau la modă. Tot ce venea din câmpiile Nilului, vase, statuete, bijuterii, erau foarte căutate și scump plătite.

Ori, majoritatea statuetelor astfel importate aveau un caracter religios și cea mai mare parte din ele purtau trăsăturile fine și delicate ale soției și surorii lui Osiris. Lucrurile acestea au permis ca în scurt timp Isis să devie zeița adorată. Marinarii și Mercenarii Egipteni, ducând peste hotare religia lor, au găsit un tereu deja preparat pentru noul cult. De altfel cultul isiac—lucru care poate părea curios—a înflorit mai cu seamă în Grecia și Imperiul roman. Zeița avea pretutindeni nu numai adepți dar și temple închinat ei.

Iseumul din Pompei—ca și celelalte similare—se compunea dintr'o imensă curte pătrată, *area*, înconjurată de coloane. În centru se află sanctuarul — *cella* — și postamentul pe care se așează statuia zeiței. În fundul curței se afla un culoar care conducea la *megarium*, o sală mică și întunecoasă, unde probabil viitorii inițiați erau supuși încercărilor. Templul mai avea și o sală de întruniri.

Pereții templului erau împodobiți cu picturi și statui reprezentând ciudate chipuri de zei și zeițe cu trup de oameni și capete de paseri și animale.

La serbările zilnice statuia lui Isis era împodobită cu o rochie plisată și transparentă, de culoare roșie. Preotul sfînșea statuia și poporul cu apă sfântă adusă din Nil; apoi se aprindea focul sacru.

În fiecare dimineață, la răsăritul soarelui, se oficia un serviciu religios care se continua cu alte două în cursul zilei. Cele mai importante serbări însă, erau acele din primăvară și toamnă. Către aceste epoci templul căpăta o înfățișare aparte; toate figurile pictate pe pereți luau viață în persoanele preoților și inițiaților costumați. Cu această ocazie se organizau procesiuni și se repeta, cu mult fast, drama lui Osiris.

Caracterul esențial al acestui cult — și care poate fi și explicația rapidității cu care s'a răspândit — îl forma faptul că ritualul lui nu se limita la desfășurarea monotonă a sacrificării victimilor, ci, o dramă divină ce se desfășura, cu o profund omenească interpretare.

Ritualul propriu zis al cultului și inițierii, nu e prea bine cunoscut. Singurele izvoare din care se pot obține informațiuni, sunt unele pasagii din unii scriitori romani. adepți ai lui Isis.

Iată, de exemplu, cum descrie Apuleus, inițierea isiacă :

Neofitul primește mai întâi botezul corpului și al sufletului. Prin stropirea cu apă sfințită din Nil, el devenea egalul lui Osiris și, ca și acesta, moare într-o cele pământești și reînvie, simbolic, în viața de dincolo de mormânt.

Botezul od tă terminat, candidatul asistă (sau ia parte chiar), la o dramă care simbolizează această moarte, o dramă care nu e altceva decât pasiunea lui Osiris, de care a fost vorba mai înainte.

Imbrăcat și decorat ca zeul, candidatul este apoi dus în megarium unde la lumina palidă a unui opaiș și în cadrul picturilor murale care reprezintă tragedia lui Osiris, marele preot îi explică rostul inițierii. Identificându-se acum cu Osiris, inițiatul va trebui să fie propovăduitorul și continuatorul pe pământ, a operii începută de zeu : Personificând Benele, să lupte din răspuțeri împotriva Răului.

În fine, după terminarea inițierii, urma o scenă simbolică, asemănătoare probabil descinderii în infern, descrisă de Homer și Virgil, care însă ne este necunoscută.

Doctrina isiacă a stăpânit lumea romană peste 500 de ani și a fost rivala de temut a doctrinei creștine.

Cele spuse mai înainte alcătuiesc o scurtă și incompletă privire asupra religiei egiptene. Evoca-

rea e uneori tristă și pâlădă; totuși ne putem face o idee despre viața pe care, cu mii de ani în urmă, o duceau laolaltă zei și oameni, pe splendidele maluri ale Nilului.

Valea Regilor.

La o mică depărtare de cetatea Tebei se găsește o fâșie de pământ acoperită de dealuri și stânci, mai toate calcaroase. Inco jurat de pustiul întins și nisipos, scăldat mereu în arșița dogoritoare a soarelui, acest loc fusese găsit de vechii Egipteni — și cu drept cuvânt — ca formând cea mai bună ascunzătoare pentru mormintele faraonilor tebani. Este locul care și astăzi poartă numele de Valea Regilor.

Un scriitor grec indica 47 de morminte înscrise și numerotate în arhivele preoților egipteni.

La 1828, *Champolion*, — căruia se datorește descifrarea hieroglifelor — a identificat cea mai mare parte din aceste morminte, admirabil lucrate, dar goale.

De cine au fost ele jefuite?

Multe din papirusurile astăzi conservate în muzee, arată că încă de la anul 1500 a. H., lucrătorii zidari, îmbălsămători și mulți alți breslași care cunoșteau avuțiile ascunse în Valea Regilor, se organizaseră în puternice tovărășii. Pretențiile și nemulțumirea lor împotriva preoților crescuseră odată cu declinul acestora și cu decadența religiei. Astfel, încercările timide de violare a mormintelor, începute către anul 1100, conduseră, cu timpul, la o jefuire sistematică.

Curând însă, preoții, pentru a pune stavilă acestei stări de lucruri, organizară echipe de restauratori, dispuseră o nouă îmbălsămare a mumiilor, pentru ca apoi să le transporte într'un mormânt necunoscut de popor, acel al faraonului Seti I, iar de acolo în mormântul faraonului Amenofis I.

În fine, către anul 900 a. H., mumiile și resturile mobilierelor funerare sunt transportate și ascunse într'un puț cu galerii, în preajma templului dela Deir-el-Bahari; iar cele ce n'au mai încăput aci, au fost transportate în mormântul lui Amenofis al II-lea.

În 1875 câțiva arabi descoperiră ascunzătoarea dela Deir-el-Bahari și aduseră în piața europeană și cea egipteană multe din statuetele și obiectele găsite acolo. Autenticitatea lor făcu pe *Maspero*, directorul serviciului de antichități din Cairo, să se ocupe de proveniența lor și după multă trudă descoperi ascunzătoarea dela Deir-el-Bahari. În galeriile acestui puț *Maspero* găsi, în cea mai mare dezordine, 20 de sicrie, felurite obiecte și papirusuri de cea mai mare valoare științifică. Acolo zăceau mumiile multor faraoni celebri ca: Ames I, Tutmes al II-lea, Seti I, Ramses al II-lea, Ramses al III-lea, etc. Papirusurile dădeau indicații prețioase asupra epocii când s'a făcut restaurarea, cum și asupra condițiilor în care ea se realizase.

Succesorul lui *Maspero*, *Grebault*, descoperi mai târziu, tot în apropierea templului din Deir-el-Bahari, o altă galerie, conținând sicriile a 100 de preoți, cum și acele ale preoților-regi din dinastia a XXI-a.

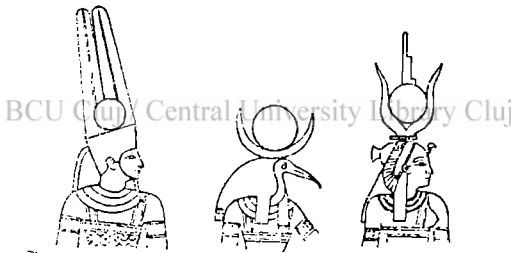
În 1891 *Victor Loret* descoperi noi morminte în Valea-Regilor. În unul din ele s'a găsit sarcofagul sculptat în granit roz al faraonului Tutmes al III-lea, iar într'o sală vecină, sarcofagul lui Amenofis al III-lea, precum și acelea ale faraonilor Mereneftah (faraonul exodului), Seti II, Ramses IV și a altor 5 faraoni. Rămânea să se mai găsească mormintele faraonilor dinastiei a XVIII-a, cuprinzând pe Amenofis IV, Saakara, Tutankamon, Ay și Horemheb.

Dar săpăturile mergeau anevoie din cauza lipsei de bani. Un mare bogătaș american *Teodor Davis*, începând în 1903, pe cheltuiala sa proprie

noui cercetări. Până în 1912 el descoperi mormintele părinților reginei Tuia, soția lui Amenofis III care, după cum se va vedea, a jucat un rol însemnat în tulburările religioase care au avut loc către această epocă, precum și ascunzătoarea în care se aflau podoabele funerare ale reginei Tuia și sarcofagul fiului acesteia, Amenofis IV (sau Khunaton).

Rămâne să se mai descopere mormintele lui Saakara și Tutankamon, cel al lui Ay fiind cunoscut, iar cel al lui Horemheb, descoperit în 1916, admirabil lucrat, însă complet gol.

Descoperirea mormântului lui Horemheb contribuie în oare care măsură la descoperirea mormântului lui Tutankamon. În apropierea mormântului

Amon-Ra, Toth și Isis

lui Horemheb se găsi o statueta la care se recunosc ușor trăsăturile delicate și caracteristice ale faraonului-copil, Tutankamon. Apoi, nu departe, s'a mai găsit într'un puț secăt, câteva foi de aur purtând numele acestui faraon, precum și o stofă cu inscripția „din anul al IV-lea al domniei lui Tutankamon“. Cu toate aceste indicații și săpăturile făcute în împrejurimi, Davis nu găsi nimic. Abea în 1922, în luna Noembrie, egiptologul *Howard Carter*, care făcea săpături pentru *lordul Carnarvon*, având oarecari indicațiuni dintr'un papyrus conservat în muzeul din Turin, care dădea planurile a două morminte alăturate dintre care

umul recunoscut, găsi intrarea unei noi cripte, necunoscută până atunci.

Astfel târnacopii săpătorilor dădu la iveală scara de piatră a unui mormânt, în una din cele mai frecventate regiuni din Valea-Regilor. Săpăturile continuă, și Carter se găsi în fața intrării zidite, pe care desluși efigia lui Tutankamon.

Descoperirea acestui mormânt poate fi considerată cu drept cuvânt ca una din cele mai mari în domeniul egiptologiei și iată de ce :

În altă parte s'a văzut rolul și importanța de care se bucură la Egipteni Zestrea funerară a mormântului. Deoarece sufletul celui mort revine adesea și vizitează trupul, el va trebui să găsească în mormânt tot ceea ce-i poate aminti de viața pământească. De aci marea varietate a bogățiilor ascunse în morminte.

Ori, cea mai mare parte din mormintele descoperite până azi, după cum s'a văzut, au fost găsite jefuite și goale iar cele care încă mai păstrau ceva în ele, datau din epoci cu mult mai puțin interesante decât cea a lui Tutankamon. Mormântul acestuia, pe lângă faptul de a fi fost găsit aproape intact, aparține uneia din epocile cele mai sbuciumate ale istoriei Egiptului.

Descoperitorii acestui mormânt, după cum se știe, sunt lordul Carnarvon și egiptologul Carter. După șapte ani de cercetări zadarnice, în momentul când Carnarvon se hotăra să renunțe la subvenționarea acestor săpături atât de costisitoare, în luna Noembrie a anului 1922, el primește o telegramă din partea lui Carter, care anunța descoperirea unui mormânt. Carnarvon se îmbarcă imediat pentru Egipt, iar la 29 Noembrie mormântul fu deschis. Exploratorii se găseau în fața unei uși zidite purtând pecetiile faraonului Tutankamon. Spărătura făcută de un hoț în perete și apoi astupată de restauratori, dovedea, prin micimea ei, că multe și importante lucruri nu s'au putut scoate din mormânt.

Peretele a fost apoi spart cu multă grijă și exploratorii au intrat într'un gang lung, la capătul căruia se găsea un alt perete, asemănător cu primul. Cu multă grijă a fost spart și acesta. Astfel Carnarvon și Carter fură primii oameni ce pătrundeau într'o criptă în care de mii de ani nu mai intrase nici o vietate.

Iată câteva din principalele obiecte găsite în prima cameră :

Trei mari paturi portative (tărgi), fiecare reprezentând din profil silueta stilizată a unui animal, capul și gâtul formând terminația superioară. Una din ele reprezintă o pereche oribilă de hipopotami cu gurile deschise, cu ochii și dinții strălucitori și cu o ciudată aparență de viață. Toate aceste tărgi au servit drept tărgi mortuare sau catafalcuri.

În aceiași sală se mai găseau patru care de război demontate și admirabil lucrate, după înfățișarea obișnuită a carelor de război egiptene. Ele se compun dintr'un coș, jumătate rotund, lucrat din lemn ușor și tare, piele și incrustații în aur, sprijinit pe două roți înfășurate în piele, urmărindu-se prin aceasta efectul roților cu cauciuc.

S'au mai găsit jilțuri, scaune, mesuțe și încă un pat ; toate admirabil lucrate în lemn și piele presată, cu ornamente de aur. Sub a treia targă s'a găsit un sac cu merinde îmbălsămată, conținând toate cele necesare unui copios ospăț egiptean.

Această sală avea două uși zidite, conservând încă, vizibilă și neastupată, spărtura prin care pătrunsese hoțul și o a treia ușă, lângă care erau așezate două statui reprezentând pe Tutankamon cu fruntea înconjurată de șarpele lui Amon. Statuile erau în mărime naturală, lucrate în lemn aurit și admirabil sculptate. Pe aci era intrarea în cavou.

Până în luna Februarie s'a procedat la golirea sistematică a primei săli, iar la 16 Februarie 1923, s'a deschis intrarea cavoului în prezența a 20 de persoane, reprezentând guvernul egiptean, știința

și presa. Căldura era insuportabilă, totuși nimeni nu părăsi locul său. După o muncă foarte anevoioasă de câteva ore, ușa a fost deschisă.

În această de a doua sală se găseau, zugrăvite pe pereți, chipul faraonului în tovarășia divinităților egiptene, precum și texte mortuare. Camera era aproape în întregime ocupată de un imens catafalc sculptat în lemn și aur și acoperit cu plăci de faianță albastră.

Lateral, din camera a doua, se putea trece într'o a treia, în care hoțul nu pătrunsese. Și în această cameră s'a găsit un alt mare catafalc, din care mai târziu s'a scos mumia lui Tutankamon și care prezenta minunate incrustații colorate și aurite, caneluri și ciubucuri.

În fine se descoperi o a patra încăpere, la intrarea căreia se găsea statuia unui șacal culcat. În interiorul camerei erau așazate, într'un dulap mare, urnele cu viscerile faraonului. Aceste vase erau împodobite la exterior cu ghiurlande de șerpi tutelari, „Uraeus“, care în credința egipteană sunt păzitorii mumiei. La colțurile dulapului se găsea câte o zeiță înaripată.

În aceiaș cameră s'au mai găsit și alte dulapuri, conținând îmbrăcăminte, figurine și statuete, evantailuri, etc.

La finele lui Februarie mormântul fu închis și intrarea acoperită cu tone de nisip. Obiectele scoase, printre care se afla și un splendid fotoliu (despre care se spune că ar fi cel mai frumos din câte se cunosc), trecură în laboratorul instalat în unul din mormintele vecine, unde știința și tehnica au reparat efectele distrugătoare a celor 3000 de ani. De aci mobilierul mormântului a eșit ca nou.

Printre obiectele care au stârnit multă admirație a fost și o sandală lucrată în piele și aur, precum și două buchete de flori—destul de bine păstrate,—singurele exemplare din flora de acum 3000 de ani.

Mai târziu toate aceste bogății au fost transportate, sub mare pază, la muzeul din Cairo, unde mai toate mumii și bogățiile găsite în solul Egiptului, se odihnesc neturburate.

Astăzi opera lui Carter este terminată, iar cea mai mare parte din lucrurile găsite prin truda lui au fost expuse la muzeul din Cairo.

Fără a mai intra în amănuntele privitoare la ceia ce s'a descoperit în campaniile următoare anului 1923, care desigur ar interesa mai mult pe specialiști, iată ce spune un martor ocular despre sarcofagul în care s'a găsit mumia :

„Săpat în grezie gălbuie, sarcofagul are 2,55 m. în lungime, 1,35 m. în lățime și 1,45 m. înălțime. Decorațiunea lui e cu totul aparte. La colțuri are, săpate în relief, patru zeițe păzitoare, ale căror brațe și aripi întinse par a proteja rămășițele regești. Când, după mari sforțări, s'a ridicat capacul — greutatea lui era de o tonă și jumătate — spectacolul oferit ochilor, era următorul:

Resturile funebre erau acoperite într'o întreită învelitoare de in, care servea de giulgiu. După înlăturarea ei, se observă un alt capac, purtând o efigie a tânărului rege, în aur, acoperind interiorul sarcofagului. Acest capac avea șapte picioare lungime și era susținut de două zeițe înaripate, al căror aur strălucea ca și cum ar fi fost turnat atunci. Măinile lor aveau o paliditate cadaverică; la fel și fața, ceia ce le dădea o înfățișare impresionantă. Pe chipul de aur al faraonului se putea vedea, gravate în argint, emblemele regale și simbolurile puterilor divine...

Nici unul din noi nu se îndoia că avem în fața noastră una din cele mai mari comori ale omenirii.

Mumia lui Tutankamon are înfățișarea unui copil de 15-16 ani. Studiile radiologice făcute asupra acestei mumii par să conducă la concluzia că faraonul a murit răpus de tuberculoză.

Spunem în altă parte că epoca lui Tutankamon corespunde unor vremi de mari tulburări religioase. Primul rege din această dinastie, *Amenofis al III-lea*, se căsătorise cu o femeie, zice-se de o frumusețe rară și de origine semită, *Tuia*, cu care avu un copil, devenit mai târziu *Amenofis al IV-lea*.

Către mijlocul domniei, sfătuit de Tuia el schimbă cultul lui Amon prin acela al lui Aton. Din Amenofis el deveni Khunaton (cel ce place lui Aton). Faraonul își strămută capitala la *Tel--al--Marna*, (numele localității e cel actual) unde ridică temple noului zeu. Săpăturile făcute în această cetate au dat la iveală multe lucruri interesante cu privire la renașterea produsă prin schimbarea cultului lui Amon.

Lui Khunaton i-a urmat la tron ginerele său, Tutankaton care, mai târziu, silit de preoții lui Amon din Teba, restaură vechiul cult și-și schimbă numele în *Tutankamon*. Independent de faptul dacă această restaurare constituia sau nu o înfrângere, actele și însemnările rămase ne arată că copilul Tutankamon a fost un bun organizator, dând dovadă de voință și autoritate.

Unul din personagiile care se bucura de o mare încredere din partea tânărului faraon, era generalul *Horemheb*. Increderea aceasta, însă, nu era meritată; departe de a fi fide! stăpânului său, Horemheb conspiră la ocuparea tronului, cercând să răstoarne pe Tutankamon. Dar abea după moartea urmașului lui Tutankamon, Horemheb reuși să ocupe tronul.

Pe motivul că Tutankamon, s'ar fi închinat câțva lui Aton, noul faraon scoate mumia și zestrea funerară a acestuia și o aruncă într'o ascunzătoare lucrată în pripă, păstrând pentru dânsul mormântul destinat lui Tutankamon.

Iată dar pentru ce s'au găsit atâtea bogății îngrămădite în camere mici ca acele în care odihnea mumia lui Tutankamon, pe cât timp morminte mult mai modeste ca înzestrare, aveau dimensiuni incomparabil mai mari.

În fine, pentru a termina cu istoria Văii Regilor, să spunem că întâmplarea a vrut ca ultimul mormânt ce mai rămăsese nedescoperit, să ascundă pe Tutankamon, unul din ultimii faraoni ai celei mai glorioase dinastii, a XVIII-a, sub care Egiptul a atins apogeul măririi sale.

Sufletul orgolios al vechiului Egipt va fi în felul acesta satisfăcut: Cei 100 de ani de săpături în Valea Regilor, s'au terminat cu cea mai strălucită descoperire și cu evocarea celor mai glorioase timpuri din vremea faraonilor.

Credințe și Superstiții.

Toate religiile vechi se întemeiază pe teama de necunoscut, pe grija și groaza inspirată de taina și măreția fenomenelor naturei. Dar pe cât timp divinitățile vechei Helade își desfășurau activitatea și influența într'un mediu mai prietenos, mai omenesc, la marginea mării, sub un cer mereu albastru, vechii Egipteni își imaginau forțele divine așezate într'o lume stranie, dincolo de simțurile noastre, înțeleasă doar de cei aleși, de inițiați.

Pentru vechii Egipteni adevărata viață se desfășura dincolo de porțile mormântului. Această este originea atâtor legende și superstiții, aceasta explică obsesia necunoscutului și supranaturalului, care se desprinde din ele, la fiecare pas.

S'au întrebat adesea Egiptenii: Ce este viața, ce este moartea, ce este sufletul. Viața, de și ei singuri o socotesc greu de definit, ar fi un fluid, o suflare, amintind mișcarea aerului și care se transmite prin respirație sau prin pase magnetice.

Când sufletul se pierde, survine cea ce numim moarte, adică descompunerea corpului fizic, pierderea cunoștinții și a mișcărilor. Moartea — spun ei — este trecătoare, câte odată de scurtă durată (în formă de leșin, somn, hipnoză), alte ori de

lungă durată (moartea propriu zisă). În fine ar mai exista și o a treia formă, moartea perpetuă, care are loc atunci când corpul fizic este distrus, căci după o altă credință, în timpul morții, sufletul vizitează adesea corpul, putând chiar să se reîncarneze.

Pregătirea corpului în vederea conservării lui se făcea—după cum s'a văzut—prin mumificare. Operația aceasta era complectată de riturile magice funerare care trebuiau să aibă de efect creierea, pentru mumie, a unei stări intermediară între moarte și viață. Intreaga înzestrare a mormântului—de care a fost vorba mai înainte—se facea în scopul de a da mumiei impresia că se găsește încă în lumea părăsită și aceasta până la reîntoarcerea sufletului și încarnarea lui.

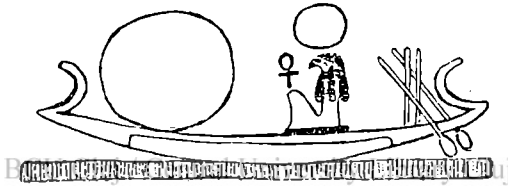
După cum se vede dar, existența de dincolo de mormânt este dublă: una aparține trupului, cealaltă sufletului (Dublul, — după cum i se mai zice).

Dar dacă „viața” mumiei se mărginește la cadrul somtuos al mormântului, în schimb sufletul rătăcește în spațiu, căutând paradisul. De aceea Egiptenii reprezintă sufletul sub forma unei paseri care poartă capul defunctului: *Ba*.

Indată după moarte sufletul este înfățișat unui tribunal compus din 42 divinități prezidate de Osiris. Aci se așează în unul din talgerile balanții lui Toth inima defunctului, iar în celălalt, devăru, sub chipul zeiți Math, zeița adevărului. Numai dacă balanța arată un echilibru perfect, defunctul e admis în paradis (barca solară a lui Ra). Bine înțeles că la acest sistem de judecată erau supuși numai muritorii de rând. Faraonii cari, prin însăși funcțiunea lor, întruchipau Adevărul și Binele pe pământ, se bucurau de un alt tratament. Picturile murale din morminte ni-i arată alături de Osiris și Isis la judecata de apoi, lucru care după cum voiau să arate preoții, nu se întâmplă cu nici un alt muritor.

Intocmai după cum în alte religii existau semizeii, tot așa și la Egipteni existau asemenea ființe de esență divină, care erau faraonii. Dar pe cât timp aiurea semizeii aparțineau mereu trecutului și trăiau numai în imaginația poporului, la egipteni, acești „semizeii“ țineau în mână conducerea și treburile statului. Totuși faraonii, departe de a fi zei, erau oameni ca toți oamenii, supuși tuturor tentațiilor și greșalelor...

Și pentru că veni vorba, iată cum Egiptenii înțelegeau să arate filiațiunea directă dintre zei și faraoni: Se știe că Amenofis al III-lea s'a născut din căsă-

Paradisul egiptean : Barca solară a lui Ră.

toria lui Tutmes al IV-lea cu Mautemua. Iată însă că frescele dintr'un templu de la Luxor prezintă evenimentul cu totul altfel. De acolo reese că tatăl lui Amenofis nu este Tutmes, ci însuși zeul Amon. O sală mare din acest templu este rezervată basoreliefurilor care înfățișază concepțiunea și nașterea faraonului. Iată câteva scene:

1) Zeul *Knum* „fabricantul de oameni“, aduce germenii corpului și sufletului viitorului faraon. El e asistat de *Hator* (Venus egipteană). Această scenă reprezintă o creație divină precedând fecundația umană.

2) *Knum* prezintă germenii lui Amon.

3) Toth anunță pe Mautemua că a fost aleasă de Amon ca mamă pentru viitorul său fiu.

4) Reprezentarea fecundării.

5) Toth înștiințează pe Amon că regina va avea un copil.

etc. etc.

Este lesne de înțeles cum într'un astfel de mediu, în care credulitatea poporului era fără margini, vrăjitoria și farmecele au prins temeinice rădăcini. Erau recunoscute oficial și încurajate, practicate chiar de preoți. Inșiși faraonii se supuneau orbește la indicațiile și sfaturile primite pe această cale. Iată un caz:

Ramses al XI-lea avea o încredere oarbă în statuia colos a zeului Consu și nu făcea nimic, înainte de a o consulta. La întrebările puse, statuia răspundea prin mișcările capului.

Tot astfel, princessa Hatasu (dinastia a XVII-a), în ajunul unui război cu Arabia, a consultat statuia zeului Amon și abia după ce zeul și-a dat avizul favorabil, războiul a fost declarat.

Pentru a da o înfățișare cât mai mistică vieții din incinta templelor, preoții uzau de toate trucurile, pe care știința și tehnica le puneau la îndemână. Astfel, la multe din templele Tebei, ușile se deschideau și închideau singure, altarele se ridicau — de o forță nevăzută — în aer, statuiele vorbeau sau cântau...

Un scriitor grec povestește că în Etiopia — pe atunci colonie egipteană — regii erau aleși de statuia lui Amon. Preoții purtau această statuie prin fața tuturor pretendenților la tron, iar acela căruia statuia îi făcea un semn, era ales rege. O altă scenă trucată și, probabil, de un efect extraordinar, e aceea pe care o cunoaștem din vechiul testament: din îndemnul lui Moise, Aron ceru faraonului eliberarea poporului ales. Dar faraonul se opuse, iar Aron făcu precum îl învățase Dumnezeu: aruncă toiagul, care pe dată se prefăcu în viperă...

Istoria Egiptului abundă în astfel de povestiri. Multe vor fi datorite imaginației; oricum felul acesta de a privi și înțelege lucrurile, așează într'o

lumină cu totul aparte și pe faraoni și pe poporul lor.

Am arătat puțin mai înainte că sufletul celui mort, este judecat de un tribunal compus din 42 divinități prezidate de Osiris. Aceasta e cea ce se întâmplă în cer; căci o judecată similară se producea și pe pământ, judecata care avea rolul să se pronunțe asupra soartei trupului mortului. Dacă tribunalul — compus în cea mai mare parte din preoți — găsea că defunctul a fost un om drept și bun, atunci mumia lui era dusă cu pompă, la hipogeu. Dacă însă faptele rele întreceau pe cele bune, trupul era aruncat în Nil și astfel defunctul era pedepsit cu cea mai mare pedeapsă: moartea perpetuă.

Se pare că în virtutea unei înrădăcinate tradiții, mumia nu se putea sustrage de la această judecată, care era a poporului. Până și faraonii erau judecați dar — câtă deosebire între judecata unui muritor de rând și aceea a unui om de esență divină!

Ceremonia funerară, în care se cuprinde și această judecată, dura câteva luni, în care timp, se desfășura cu un fast orbitor, un lung și complicat ritual. În fața tribunalului, Marele Preot trebuia să rostească panegericul mortului și să citească texte de circumstanță din scrierile sfinte. Iată de exemplu după „Cartea morților“ spovedania care rostea la judecată:

„Stăpâni ai Adevărului, n'am făcut rău nimănui în chip perfid.

N'am fost pricina nenorocirii celor din jurul meu.

N'am avut legături fățișe sau tainice cu Răul.

Ca stăpân n'am silit slugile să lucreze peste puterile lor.

N'am inspirat nimănui teamă, nici n'am pricinuit ruina nimănui, nici n'am făcut pe careva să sufere.

N'am făcut nimic împotriva voinții divine.

N'am lăsat pe nimeni să ajungă muritor de foamă.

N'am făcut pe nimeni să plângă.

N'am mințit pe nimeni.

N'am prădat avuțiile adunate în temple.

N'am poruncit ca cineva să fie omorât mișelește.

Nu mi-am însușit nimic din ceace aparține mumiilor.

N'am comis act împotriva naturii.

N'am înșelat la cântar.

N'am prins păsările zeilor.

N'am păcălit pe zei.

Sunt curat, curat, curat...“.

Bine înțeles, spovedania aceasta era o simplă formă de îndeplinit căci, prin rolul pe care forțat trebuia să-l îndeplinească și în mediul de corupție în care trăia, faraonul era închinat păcatelor, poate mai mult decât oricare alt muritor din timpurile acele.

Rămășițele mărețe, ca piramidele și templele dela Karnak și Luxor, ridică un nimb de glorie în jurul frunților acelor care prin inteligență și perseverare, au dat viitorului atâtea lucruri mărețe. Dar oare, în spatele acestor opere unice în felul lor, nu se ascunde cea mai mare mizerie, cea mai întunecoasă pată a conștiinței umane? Căci în preajma acestor monumente s'au distrus zeci de mii de vieți, istovite de muncă și de bici. Dar ce însemna pe atunci viața unui om!

Toate aceste crime se săvârșeau numai din gustul și ambițiile unui singur om: faraonul. Așa fiind lucrurile, ne-am fi putut aștepta ca atunci când poporul era chemat să judece pe faraonul mort, el să-și răsbune toate suferințele îndurate. Dar acest lucru nu s'a întâmplat niciodată; preoții știau să ascundă crimele și faptele rele îndărătul celor bune și drepte. Apoi, însuși poporul păstra în sufletul său o mare doză de bunătate și indulgență.

Respectul pentru mumie și avutul ei era foarte mare. Lumea de dincolo de mormânt, plină de mistere și farmece, ar fi putut răsbuna imediat cea mai mică acțiune rea îndreptată împotriva mortului și avutul său.

Cu ocazia descoperirii mormântului lui Tutankamon s'au găsit două afurisenii îndreptate asupra acelora cari s'ar apropia cu gânduri rele de mumie. Sunt tipice în ce privește redarea mentalității acestor vremi :

„O, lume de jos! O, lume de jos! Fantome așezate pe piepturile oamenilor ; voi din toate răscrucile, voi din drumul mare, sau voi rătăcite în umbra nopții ! Și voi din abisurile Apusului, de pe tărâmul Amurgului, locuitori ai peșterilor întunericului, voi care știți să îngroziți și să tulburați lumea !

Și voi prietenile Lunei, purtătoare întunecate, ce nu vreau să vă numesc și voi noroadele din Lumea Noptii, o triburi, o lume de morminte, veniți, veniți cu toții să-mi fiți martori și chezași :

Praful să se aleagă din cei ce s'ar lega de numele meu, de chipul meu, de înfățișarea mea, sau de așezămintele mele. Verse vipera regească ce-mi încinge fruntea, flăcări de foc în capul lor, ca să le stea capul unde le stă picioarele ! Să-și piardă trupul și înfățișarea ! Rostogolească-se în jăratecul tatălui meu, Amon și teamă să le fie de el, căci nenorocire aduce...“.

O alta :

„...o, tu, umbră în umbră, furie a furiei, spectru al morții, ce intri pe furiș în întuneric, cu nasul înapoi, cu chipul întors, bărbat sau femeie, chip de-andoasele, căruia nu-i permit nimic,.....nu te las să-mi aduci noaptea în pieptul meu.

Contra ta mă revolt cu spinii Mormirului, cu dinții Oxirincului, căci sunt curat, curat, sunt curat de curățenia phenixului. Mă ridic contra ta cu Farmecul Farmecelor, cu cele Șapte Noduri ale

celor două Surori Divine, cu Nodul Magic, cu nefn-trecutul Kopesh, cu Apa Roșie și esența de Tahoru, cu Cărăbușul Inimei, cu Pana Dublă a lui Osiris, cu Adevărul Cuvântului.

Și te pecetluiesc în Neant cu pecetea Eternității! ...

Dar oare aceste blesteme — după mii de ani — nu aduc ele încă val de tristețe și îngrijorare, dintr'o lume neînțeleasă și plină de mistere? Căci superstiția a fost întotdeauna călăuză nefasta a spiritului uman. Efectele ei au fost dezastroase odinioară, după cum sunt încă și astăzi.

Iată un exemplu: Cinci persoane cumpărase

Basoreliev pe o stelă.

dela un Arab mumia unei pretese a zeului Amon, veche de 2000 de ani. Puțin timp după aceea, cele cinci persoane muriră în chip inexplicabil. Mai târziu mumia intră în posesiunea unui bogătaş din Cairo, care, după ce-și pierdu toată averea muri și el. În fine, o doamnă cumpără mumia dela moștenitori și o transportă la Londra. Acolo un egiptolog o fotografie. Dar surprinderea fu mare când, pe clișeu, în loc să apară imaginea mumiei, apăru chipul unei frumoase și tinere femei, îmbrăcată după moda egipteană. Mumia fu depusă la British

Museum, unde toți acei care veniră în contact cu ea, muriră în scurt timp.

De frica a noui accidente, mumiă fu ascunsă în beciurile muzeului, iar mai târziu, vândută unui american. Vaporul cu care era transportată în America, „Titanicul“, se știe, a suferit un naufragiu și astfel mumiă și-a regăsit odihna veșnică în fundul mării.

O altă serie de legende s'a creiat în jurul descoperirii mormântului lui Tutankamon. Moartea lordului Carnarvon, ivirea ciumei bubonice, apoi moartea unui canar pe care Carter obișnuia să-l ție în mormântul faraonului în timpul lucrului, au fost atribuite răzbunării postume a lui Tutankamon.

Toate aceste lucruri, aduc în discuție o problemă mult neglijată, acea a salubrității mormintelor și obiectelor lor. Iată ce spune în această privință un francez specialist, d. Mardus :

„Ce ași fi făcut dacă ași fi fost eu directorul acelor săpături și ce precauții ași fi luat pentru a veghea asupra vieții mele și a aceloră de care ași fi fost responsabil ?

Ași fi recurs, în primul rând, la mijloacele pe care știința ni le pune în mâini pentru a distruge nocivitatea unui loc rău. Ași fi „ozonificat“, până la supra saturație, apoi ași fi „sublimatizat“ atmosfera viciată a hipogeului, unde de mii de ani, mișună pe pieile de fiare, pe draperii, pe proviziile de mâncare și pe ofrandele de tot felul, dacă nu „Dublul“, în tot cazul sporii indestructibili ai bacteriei carbonice, microbii ciumei, germeii erizipelului, precum și armatele nenumărate ale larvelor care trăiesc în ascunzișurile întunericului. Apoi ași fi luat câteva fiole de ser anti-veninos și anti-specific. Astfel m'ași fi păzit și mi-ași fi îndeplinit datoria către cultura noastră științifică...”

Și desigur așa este, dacă se înlătură acțiunea nefastă ce o exercită asupra spiritului omenesc, *misterul*. Căci toate acele întâmplări socotite drept

supranaturale își au în mare parte cauza în neprițeperea și neglijența noastră. Și totuși, spiritul omenesc nu poate rămâne liniștit și nepăsător în fața grozavului ecou: „Și te pecetluiesc în Neant cu pecetea Eternității!”

Imnul lui Khunaton.

(După o traducere a lui Maspero)

În cursul acestei lucrări, am vorbit de renașterea produsă de schimbarea cultului lui Amon prin acel al lui Aton. Iată cu titlu de curiozitate un imn închinat „focului discului solar” de către regele Khunaton (Amenofis al IV-lea) și regina Nefer-Neferiu-Aton.

El spune :

Te ridică măreț, în orizontul cerului, o Aton, inițiatorul vieții.

Când apari la Orient, umpli pământul cu frumusețea razelor tale.

Ești încântător, sublim, când strălucești deasupra pământului. Razele tale învăluie pământurile și tot ce-ai creat. Pentrucă ești Ra, creator, tu cucerești ceia ce ele îți dau și le legi cu legăturile iubirii tale. Ești departe, dar razele tale ating pământul. Când ești pe cer, ziua urmează pașii tăi.

Noapte :

Când odihnești în orizontul occidental, pământul rămas în întunecime e întocmai ca morții culcați în morminte, cu capetele înfășurate, cu nările astupate, ochii fără privire (căci nu pot vedea Dubiul lor); li s'ar putea fura tot avutul, chiar ceia ce se găsește sub capul lor, fără să simtă. Atunci toți leii părăsesc cavernele lor, toți șerpii mușcă; e întuneric adânc, pământul tace. Cel care a creiat totul odihnește în orizontul său.

Ziuă, omenire :

Vine aurora, tu răsari la orizont, razele tale strălucesc ca Aton în lumina lui; bezna fuge când o atign săgețile tale, cele două pământuri sunt în sărbătoare. Oamenii se deșteaptă, sar în picioare, tu ești cel care-i faci să se ridice; își spală mădulele, își iau îmbrăcămintea; mâinile lor adoră răsăritul tău, pământul întreg își reia munca de toate zilele.

Animale :

Toate animalele și-au luat locul la pășune, arborii și plantele cresc, păsările zboară spre desisuri, cu aripile drepte în semn de adorarea Dublului tău, vitele sburdă. Toate păsările care stăteau adăpostite în culcușurile lor, reînvie când tu te înalți pentru ele.

Apa :

Corăbiile coboară și urcă fluviul, căci toate căile se deschid la apariția ta; peștii din valuri sar înspre tine, razele tale pătrund până în adâncul mării.

Oameni și animale :

El e cel care fecundează germenii femeiei și care creiază sămânța bărbatului, el care face să trăiască copilul în sânul mamei lui, el care liniștește copilul că să nu plângă, el care îl nutrește prin sânul matern, el care dă suflare de viață tuturor creațiunilor sale. Când copilul vine pe lume tu îi deschizi gura pentru cuvântare, și tu îi satisfaci toate trebuințele.

Când puiul e încă în găoacea oului — un piuit închis în piatră — tu ești cel care-i dai suflarea care îl face să trăiască. Și când a erescut atât cât să poată plesni găoacea, el iese din ou pentru a-și țipa propria existență și umblă de îndată pe picioarele sale.

Nenumărate sunt operile tale! Tu ai creiat pământul în inima ta (pe când erai singur), pământul cu oamenii, vitele mari și mici, tot ce trăiește

pe pământ și umblă pe picioare, tot ce trăiește în văzduh și zboară cu aripile, țările străine, Siria, Nubia, Egiptul.

Tu pui pe fiecare om la locul său, dându-i tot ce îi trebuie, pe fiecare cu avutul său, cu limba sa, cu culoarea lui. Tu stăpânul oricărei alegeri, ne-ai deosebit pe noi de rasele străine.

Tu ai creiat Nilul în cealaltă lume și l'ai adus aici pentru a nutri pe oameni, tu ai îngăduit ca Nilul să se coboare din cer spre noi, tu ai făcut muntii, lacurile care inundează țarinile, tu alăptezi și hrănești fiecare ținut.

Tu ai făcut anotimpurile pentru ca să lași să nască tot ce ai creiat, iarna pentru a ne răcori, vara pentru a ne încălzi. Ai creiat cerul îndepărtat pentru a te înălța pe el și a privi de acolo creațiunile tale, tu Unicul. Răsari în forma ta de Aton viu, te înalți strălucitor, te îndepărtezi și revii; tu ai creiat toate formele, tu singur, toate ținuturile, toate orașele, toate căile, toate apele. Ochii noștri te contemplează peste tot, căci tu ești discul zilei deasupra pământului.

Ești în inima mea; nu este nimeni care să te înțeleagă afară de mine fiul tău... o tu care când te înalți faci să trăiască oamenii și când apui îi faci să moară, crește-i pentru fiul tău, care e ieșit din carnea ta, *Khunaton*.

CUPRINSUL

Cuvânt înainte	1
Minunata știință a faraonilor	2
Osiris și Isis	7
Valea Regilor	13
Credințe și superstiții	21
Imnul lui Khunaton	30

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

- Nr.
16. Creșterea păsărilor de PROF. G. MOTAȘ.
 17. Răstăciri bolșeviste de MAIOR I. MIHAI.
 21. Răsadnița și plantele din răsad de V. NADOVEANU.
 22. Meșteșugul vopsitului cu burueni de ART. GOROVEI.
 23. Cum orbim de DR. G. GLĂVAN.
 24. Păstrarea cărnei de porc de G. GHEORGHIU.
 25. Calul de prof. E. UDRIȘCHI.
 27. Cum trebuie să ne hrănim de E. SEVERIN.
 29. Beția de DR. EMIL CHELOIHIU.
 30. Lămurirea Constituției de ARTUR GOROVEI.
 36. Omul și societatea de AL. GIUGLEA.
 37. Bucătăria sănătoasă de MARIA GEN. DOBRESCU.
 38. Sfeca de zahăr de G. LACRIȘTEANU.
 39. Înghețarea pământului de I. M. DOBRESCU.
 40. Friguri de baltă de DR. T. DEMITRESCU.

- Nr.
41. Banul de A. GIUGLEA.
 42. Sfaturi practice de ING. A. SCHORR.
 43. Lămurirea Calendarului de A. GIUGLEA.
 44. Conjunctivita granuloasă de DR. I. GLĂVAN.
 45. Burueni de teac de A. VOLANSCHI.
 46. Sfaturi casnice de MAICA RALUCA.
 47. Cuițura roșie de I. ISVORANU.
 48. Rețete pentru gospodine de MAICA RALUCA.
 49. Lingoarea de DR. I. DUMITRESCU.
 50. Blenoragia sau sculumental de DR. N. IOAN.
 51. Practica agricolă de A. BEJENARIU.
 52. Apa de băut de DR. I. BĂLȚEANU.
 53. Tișosul Exantematic de TUDOR DUMITRESCU.
 54. Cealele animalelor de I. POPU-CÂMPĂNEANU.
 55. Lucrări din pânșile de porumb de TITUS G. MINEA.
 56. Cartoful de I. POPU-CÂMPĂNEANU.
 57. Cum să trăim de DR. F. GREENFIELD.
 58. Lucrări din pae și sorg de TITUS G. MINEA.

BCU Cluj Central University Library Cluj *Seria C* „DIN LUMEA LARGĂ“

- Nr.
3. stințil Apuseni de M. DAVID.
 5. Bucovina de I. SIMIONESCU.
 6. Basarabia de G. NĂSTASE.
 7. Dobrogea de G. NĂSTASE.
 10. Viața în adâncul mizeriei de C. MOTAȘ.
 - 11-12. A. Șaguna de I. LUPAȘ.
 13. Către Everest de PROF. I. SIMIONESCU.
 15. Lituania de G. NĂSTASE.
 17. Câmpia Transilvaniei de I. POPU-CÂMPĂNEANU.
 18. Moldova de I. SIMIONESCU.
 19. Românii din Ungaria de I. GEORGESCU.
 20. Jud. Turda-Arieș de I. MUREȘEANU.
 21. Țara Hațegului de GAVRIL TODICA.
 22. Sp. C. Herez de I. SIMIONESCU.
 23. Banemarcă de MAGDA D. NICOLAESCU.
 24. N. Mleescu în China de I. SIMIONESCU.
 25. Cetățile moldovenești de pe Nistrul de Apostol D. CULEA.
 46. Românii din Bulgaria de EM. HUCUȚA.
 47. Valea Jiului din Ardeal de P. H. ISSU-LOXON.
 48. Țara Bârslei de N. ORGHIDAN.

- Nr.
29. Vechiul ținut al Sucevei de V. CIUREA.
 30. Macedo-Românii de TACHE PAPA-RAGI.
 31. Românii din Banatul Jugoslav de PR. HIZEREA.
 32. Coasta de Azur de I. SIMIONESCU.
 33. Elveția de TRAIAN G. ZAHARIA.
 34. Maramureșul de GR. VOINICU.
 35. Austria de I. SIMIONESCU.
 36. Belgia de TRAIAN G. ZAHARIA.
 37. Afganistanul de I. SIMIONESCU.
 38. Anastasia Șaguna de DR. I. LUPAȘ.
 39. Blajul de ALEX. LUPEANU-MELIN.
 40. Marea Neagră de DR. I. LEȘI.
 41. Pe urmele lui Robinson Crusoe de I. SIMIONESCU.
 42. Din Norvegia de I. COSEA.
 43. Din vremea lui Ștefan cel Mare de GEN. R. ROSETTI.
 44. Japonia de I. SIMIONESCU.
 45. Olarul Savant de I. SIMIONESCU.
 46. Intr'o mănăstire din Himalaya de MIRCEA ELIADE.
 47. Dăniile Apostol de N. P. SMOCHINĂ.
 48. Govora și Călimănești de I. SIMIONESCU.
 49. Sgările norii New-Yorkului de PETRU COMĂNESCU.
 50. Nicolae Bălcescu de V. M. SASU.

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

Seria D. „ȘTIINȚA APLICATĂ“.

Nr.

1. Fabricarea săpunului de A. SCHORN.
2. Motorul Diesel de ING. CASSETTI.
3. Industria Parfumului de E. SEVERIN.
- 4.-5. Aerul lichid de ILIE MATEI.
6. Industria Azotului de L. CATON.
- 7.-9. Locomotiva de ING. CASSETTI.
10. Aeroplanul de DR. V. ANASTASIU.
11. Baloane și dirijabile de C. MIHĂILESCU.
12. Betonul armat de ING. N. GAREA.
13. Gări și trenuri de G. ȘIADBEI.
14. Aparat de Radiofonie de CĂPT. DR. M. ZAPAN.
16. Tiparul de VASILE ROMANESCU.

Nr.

17. Ce se scoate din cărbuni de C. V. GHEORGHIU.
18. Industria materiilor colorante de G. A. FLOREA.
19. Fotografia de CĂPT. DR. M. ZAPAN.
20. Industria zahărului de G. I. BABOIANU.
21. Șase montaje de radiode CĂPT. DR. M. ZAPAN.
22. Cinematografia de CĂPT. M. ZAPAN.
23. Automobilul de CĂPT. DE AVIAȚIE M. PANTAZI.
24. Fabricarea sticlei de G. A. FLOREA.
25. Gazele otrăvitoare de CĂPT. DR. M. ZAPAN.
26. Împănerea păsărilor de N. C. PĂNESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
RĂSPÂNDIȚI

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

E cea mai trebuitoare bibliotecă. Prin varietatea cuprinsului, este unică; prin estinătate, este la îndemâna oricui.

Aduce foloase specialistului, dându-i noțiuni clare din alte domenii; procură cunoștințe folositoare celui care nu se restrânge numai la cartea de școală. Biblioteca se adresează tuturor, căci e instructivă, educativă și practică.